

Список використаних джерел:

1. Порядок здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 р. № 295: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2017-%D0%BF#Text>.
2. Порядок обміну інформацією про відомості, що містять ознаки використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю: Постанова правління Пенсійного фонду України від 29.05.2017 р. № 11-1: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0776-17#Text>.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII : [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
4. Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 16.01.2003 р. № 06/2-4/6: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-4_6203-03#Text.
5. Лист Міністерства праці та соціальної політики України від 15.05.2008 р. № 105/13/116-08: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN43309.html.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
7. Національний класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010»: Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. № 457: [Електронний ресурс] / Верховна Рада України / Законодавство України. – Режим доступу до док. : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>.

УДК 633.12.631.559:633.12

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАРОЩУВАННЯ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ

Дмитришак М.Я., канд. с.-г. наук, доцент

e-mail: dmykryshak@ukr.net

Колісник І., здобувач вищої освіти

Котко І., здобувач вищої освіти

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України, Україна*

В Україні гречка належить до основних, стратегічно важливих круп'яних культур. Проте, як стверджують провідні експерти аграрного ринку, ситуація із забезпеченням населення крупою цієї культури в останні роки тільки погіршується. Українська гречка поступово втрачає позиції, які зайняла ще 5-6 років тому, а держава із імпортера перейшла в ранг експортера, що робить

цінову ситуацію непередбачуваною. І це при тому, що посіви гречки в порівнянні з 2019 роком збільшились на 14%, до 79 тисяч гектарів.

Україна втрачає можливість контролювати якість крупи, та ринкові важелі ціноутворення за зростаючих обсягів її завезення із країн сусідів.

Відсутність необхідних обсягів сировини для виробництва унеможливить підтримку стратегічних запасів крупи гречаної яка необхідна для ефективного функціонування дитячих садків, шкіл, військових частин де вона є основою раціонів харчування. Згортання виробництва зменшить відрахування коштів до бюджету всіх рівнів, втрати робочих місць.

В цілому ж за останні роки виробництво крупи гречаної на українських підприємствах невпинно скорочується із-за дефіциту сировини. Так, посівні площі гречки зменшились майже утричі – із 200 тис. га до 70 тис. га, а частка імпорту крупи за останні 5 років зростає до критичного рівня: із 10 до 50%. За даними Української служби статистика у 2003 році в Україні було зібрано 310,9 тис. тонн гречки, у 2017 – 180,4, а в 2019 – 2020 роках спостерігаємо катастрофічне падіння обсягів – всього 85-90 тис. тонн; Тоді як на харчові потреби українцям щорічно потрібно біля 140 тис. тонн крупи гречаної.

За даними науковців інституту сільського господарства Північного Сходу НААН України [1], щоб досягти такого рівня, потрібно щорічно засівати гречкою 110-120 тис. га та збирати 160-170 тис. т. гречки. В останні два роки (2019-2020рр.) фактичні показники в Україні менші майже вдвічі. Така тенденція є характерною і для світового виробництва гречки, де за останні 25 років відмічається скорочення з 3,0-3,5 млн. т. до 2,0-2,5 млн. т., тобто в 1,5 рази.

При цьому в Росії і Казахстані виробництво гречки зросло в 1,5-2 рази, а в Китаї та в Україні зменшилось майже в четверо (табл.1)

Таблиця 1. Виробництво гречки тис. т. (В. Кабанець та ін., 2021)

Країна	Рік					
	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Китай	2200	1960	750	590	404	435
Росія	597	998	606	339	1186	786
Казахстан	53	29	44	27	90	61
Україна	340	481	275	134	176	90

З інтеграцією України до світових зернових ринків внутрішня конкурентоздатність гречки в порівнянні з іншими зерновими істотно змінилась не на користь гречки. (табл. 2)

Із-за глобальних змін клімату значно скоротився ареал поширення культури. Нині економічно ефективними для вирощування гречки є лише північні області: Чернігівська, Сумська – та окремі західні: Хмельницька, Житомирська.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз урожайності зернових і гречки, середня за 2017-2019 рр. (В. Кабанець та ін., 2021)

Країна(регіон)	Урожайність, ц/га		Співвідношення врожайності зернових до гречки
	зернових	гречки	
Україна	46,2	12,3	3,79 : 1
Казахстан	14,0	8,4	1,66 : 1
РФ (Алтайський край)	16,0	9,3	1,74 : 1

Збільшення закупівельних цін з 7-8 тис. гривень до 20 тисяч за тону в 2020 році, не спонукали виробників до розширення посівних площ, адже навіть така ціна є менш привабливою від виробництва енергетичних культур – соняшнику, ріпаку, кукурудзи тощо. Товаровиробник робить ставку, в першу чергу, на прибуток.

В останні роки врожайність гречки в Україні близько 13 ц/га, що суттєво менше від урожайності інших польових культур майже вчетверо, тому і виручка за 1 га від вирощування гречки, навіть за суттєвого збільшення закупівельних цін, менша (табл.3).

Таблиця 3. Виручка від вирощування гречки та інших культур в Україні (в цінах на 01.10.2020) (В. Кабанець та ін., 2021)

Показники	Культура					
	Гречка	Пшениця	Кукурудза	Соняшник	Соя	Ячмінь
Урожайність, ц/га	13,5	40	70	20	20	70
Ціна, грн./т	16500	7000	5800	13100	13300	5800
Виручка, грн/га	22275	28000	40600	26200	26600	23200

В регіонах із найбільшими площами гречки, такими як Алтайський край Росії та Казахстан, виручка з 1 га гречки більша ніж від пшениці (табл. 4).

Таблиця 4. Виручка від вирощування гречки та пшениці в Україні та в Алтайському краї РФ (у цінах на 01.10.2020 р.) (В. Кабанець та ін., 2021)

Показники	Урожайність, ц/га		Ціна		Виручка з 1 га, \$	
	Україна	Алтайський край	Україна, грн/т(\$/т)	Алтайський край, руб./т (\$/т)	Україна	Алтайський край
Гречка	13,5	9,7	16500 (590)	32000 (415)	797	703
Пшениця	40	16	7000 (250)	13500 (175)	1000	280

Зазначимо також, що імпортована крупа, в основному із Казахстану, вироблена із російської сировини, яка значно дешевша, оскільки в Російській Федерації нижчі ціни на паливно-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин, кращі кліматичні умови для вирощування, а отже і нижча собівартість

ні ж в Україні. Сьогодні гречану крупу імпортувати в Україну дешевше ніж виробляти свою.

Чинний порядок митних зборів створює переваги імпортерам готової крупи перед вітчизняними переробниками гречки. Збільшення ввізного мита, а потім і заборона у 2015 році на ввезення крупи гречки на митну територію України, як одного із санкційних кроків проти країни агресора, Росія його обійшла, переробляючи свою сировину в сусідніх країнах (Казахстан, Білорусь, Придністров'я, Молдови) і завозячи її в Україну у вигляді готової крупи в упаковках Казахстану, що фактично запроваджує обмеження на ціну крупи в Україні. Адже українські виробники не можуть продавати свою продукцію дорожче за імпорту, оскільки вартість сировини є однією із основних складових при формуванні ціни на готову крупу, а в Росії вона менша.

Захистити галузь від знищення може створення рівних умов для виробників України та Казахстану, як основного виробника крупи із російської сировини. Потрібно також ухвалити зміни до закону України «Про митні тарифи», а також переглянути урядову постанову від 2015 року щоб вивести з-під дії мита позицію за цим кодом на зерно гречки.

Держава, щоб остаточно не втратити галузь, має розробити і запропонувати рішення які б стимулювали вирощування гречки. Потрібна державна програма підтримки селекції та насінництва більш урожайних сортів, особливо детермінантних, які зараз займають менше половини посівних площ під гречкою. Сьогодні невеликі фермерські господарства, де в основному вирощують гречку, мають обмежений доступ до державної підтримки і дешевих банківських кредитів, тому зменшуються посівні площі, скорочуються обсяги виробництва крупи, зростає її вартість.

Важливим резервом збільшення виробництва гречки є розширення її посівів як післяукісної й післяжнивної культури на незрошуваних та зрошуваних землях, а також у рисових сівозмінах.

Достатня кількість недорогої сировини дозволить Україні наростити обсяги виробництва круп гречки для внутрішнього ринку, а також відновити експорт якісної української крупи, яка має великий попит в країнах Азії та Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Кабанець В., Бондаренко М, Бордун Р. Гречно про небезпечне. Чию гречку споживатимуть українці 2021р. – власну чи закордонну? – Зерно, 2021 №1(178),с. 125-127.